դիկ և հաստատութիւններ, որոնք օգնութեան աջ կարկառելով՝ ցանկութիւն են յայտնում ուսումնաւարտներից յաջողակագոյններին բարձրագոյն ուսումնարաններ ուղարկել որոշ պայմաններով կատարելագործուելու և ձեմարանիս մէջ ի ժամանակին՝ պաշտօն վարելու։ Այսպիսի բարեսէր անձանց շարքում առաջին տեղ է բռնում Մեծ. Պ. Աղէքսանդր Մելիք—Հայկազեան, որ մի թոշակաւոր ունենալով հանդերձ հեռագրով յայտնել է Սրբազան Տեսչին թէ ցանկանում է երկամեայ ժամանակաւ տարեկան 800 ռուբլիով մի երիտասարդի ևս ուղարկել Եւրոպա կատարելագործուելու՝ եկեղեցուն ցմահ ծառայելու պայմանով։

Աղօթումենք Աստուծոյ, որ մեր ազգի մէջ Մելիք—Հայկազեաններ շատ յարուցանէ։

Աստուած յարուցանում է մեր ազգի բարոյական շինութեան համար որդիք Աբրահամու, որոնք մին միւսին օրինակ և հետևող լինելով իրանց բարեգործութեամբ ընդհանուր յարգանաց և յաւերժական յիշատակաց արժանի գործ են թողնում և ահա ի հաւաստիս՝ հանգուցեալ Թադէոս Աւագ քահանայ Բուդաղեանի կտակի պատճէնն, որ ստացաւ խմբագրութիւնս Սինոդից՝ ի հրատարակել։

Պատճէն կտակի հանգուցեալ Թադէոս աւագ քահանայի Բուդաղեանց ի Բագու։

«Յանուն Ամենասուրբ երրորդութեան Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ. ամէն։

Որովհետև ըստ նախասահմանական վճռոյն Աստուծոյ հարկ է ամենայն մարդոյ մեռանիլ, վասն որոյ ես, ներքոյ ստորագրեալ Թադէոս աւագ քահանայ Բուդաղեանցս յիշելով զբան Առաքելոյն Քրիստոսի թէ «կտակ յետ մահուն հաստատուն է» մինչդեռ եմ ի կատարեալ բանականութեան և յառողջ դատողութեան իմոյ, աւանդեմ զայս կտակ իմ հարազատ և անբաժան եղբարց իմոց՝ Մովսիսի, Եղիայի և Ենովքայ և որդւոցս՝ Սմբատայ և Երուանդայ Բուդաղեանց յետագայ կարգաւ։

Նախ, պատուիրեմ վերոյիշեալ հարազատ կրտսեր եղբարց իմոյ և հարազատ երկուց որդւոցս՝ որք անբաժան են ընդ եղբարցս, միշտ պատուել զամուսինն իմ ըստ ամենայնի լրիւ զհարազատ և զսիրելի ծնող՝ և եթէ կայցեն և ընակեսցին ամենեքեան ի մի-

ասին, որպէս ի կենդանութեան իմոյ լեալ են մինչև ցայսօր ի մի սիրտ և ի մի հոգի, բարեաք առնիցեն. իսկ եթէ հարկ լիցի բաժանիլ նիւթականապէս զկնի մահուան իմոյ, արդէն իսկ ես իբրև Հայր եւ աւագ եւ յարգի եղբայր իւրեանց՝ դնեմ ի վերայ նոցա, այսինքն ի վերայ եղբարց իմոց զսուրբ պարտականութիւն, որպէս զի յարգելով զիս, զբանս և զերախտիս իմ սիրեսցեն յամենայն ժամ զորդիս իմ զՍմբատն ասիմ և զԵրուանդն իբրև զանձինս իւրեանց, և խղճի մտօք և սուրբ պարտականութեամբ համարեսցեն զնոսա իբրև զհարազատ երկուս եղբարս ինքեանց և ըստ այնմ բաժանեսցեն ի միջի իւրեանց զամենայն շարժական և զանշարժ գոյս և զկալուածս մեր։

Երկրորդ, կատկեմ միանուագ ըստ անբռնադատ և յօժարակամ ցանկութեան իմում ի նիւթական կարողութեանց մերոց.

1, Մարդասիրական ընկերութեան Հայոց Բագուայ մի հազար ռուբլի արծ. (1000 ռ.)։

2, Գէորգեան ճեմարանի Հայոց սրբոյ Էջմիածնի հինգ հարիւր ռուբլի արծաթոյ (500 ռ.)։

3, Յօգուտ Բագուայ Բարեգործական աղքատասիրաց ընկերութեան կառուցանելի աքատանոցին երեք հարիւր ռուբլի արծ. (300 ռ.)։

4, Վանից սրբոյն Ստեփաննոսի Նախավկային Սաղիանու գեղջ չորս հարիւր ռուբլի արծաթոյ (400 ռ.) վասն շինել տալոյ ի վերայ կաթուղիկէի նորին զմի յարմարագոյն և զգեղեցիկ խաչ։

5, Թեմական հոգևոր դպրոցին Հայոց Շամախւոյ երեք հարիւր ռուբլի արծաթոյ (300 ռ.)։

6, Բագուայ Շամախւոյ թաղի Հայոց եկեղեցական երկսեռ ուսումնարանին՝ եթէ բացցի, երկու հարիւր ռուբլի արծ. (200 ռ.)։

7, Յօգուտ պարտուց սրբոյն Յակոբայ Վանից Հայոց Երուսաղէմի մի հարիւր ռուբլի արծաթոյ (100 ռ.)։

8, Երկուց ուսումնարանաց Հայոց Ղուբայ քաղաքի և Փիլվար գեղջ իւրաքանչիւրոցն մի մի հարիւր ռուբլի արծ. ընդ ամենայն երկու հարիւր ռուբլի (200 ռ.)։

9, Ի նպաստ պարտուց Սուրբ Աստուածածնայ հին եկեղեցւոյն Հայոց Բագուայ գոյացելոց ի ժամանակի վերանորոգութեան արտաքին և ներքին պակասութեանց նորին հինգ հարիւր ռուբլի արծ. (500 ռ.)։

10, Երկուց դստերաց հանգուցեալ քեռւոյն իմոյ Ղևոնդի Բառահեանց՝ Կատինի և Լիզայի իւրաքանչիւրոյն երկու հարիւր յիսուն ռուբլի արծաթոյ, ընդ ամենայն հինգ հարիւր ռուբ. արծ. (500 ռ.)։ Զյիշեալ գումարն յանձնեմ վերոյիշեալ եղբարց իմոց և որդւոցս՝ դնել ի շահեցողութեան, և զ'ինմանէ ստացեալ տոկոսին յանձնել յիւրաքանչիւր ամի յիշեալ որբոց ի կառավարութիւն՝ մինչ ցամուսնանալն իւրեանց, իսկ ի ժամանակի ամուսնութեան նոցա՝ տալ իւրաքանչիւրոց զնշանակեալ մայր գումարն իբրև օժիտ (բաժին) հարսնութեան։

11. Երկու դստերց ազգականին իմոյ հանգուցեալ Յովհաննէսի Շարաբադեանց՝ Աննայի և Սոֆիայի իւրաքանչիւրոցն տալ ի ժամ հարսնութեան իբրև օժիտ (բաժին) երկու հարիւր յիսուն ռուբլի արծաթոյ ընդ ամենայն հինգ հարիւր ռուբլի արծաթոյ (500 ռ.)։

12, Երից հարազատ քերց իմոց՝ Զառվարդի, Սօնայի և Զամբաթի իւրաքանչիւրոցն երկու երկու հարիւր ռուբլի արծաթոյ ընդ ամենայն վեց հարիւր ռուբլի արծաթոյ (600 ռ.), ոչ թէ ըստ կարօտութեան նոցա, որք փառք Աստուծոյ, են անկարօտ և յապահով վիճակի, այլ վասն անմոռաց պահելոյ ի միտս իւրեանց զիս, զեղբայրական սէր և զյիշատակ իմ։

13, Պատուիրիմ եղբարց իմոց և որդւոցս և համայն ընտանեաց մերոց խնամել և պահպանել զԴարբանդաբնակչուհի Սրբուհի Սօնայն մինչև ցամուսնանալն իւր ի տան մեր այնպէս որպէս մինչև ցարդ պահպանել է ընդ հովանաւորութեամբ մերով ի բարի խնամս, և ի ժամ հարսնութեան նորա տալ նմա իբրև օժիտ երեք հարիւր ռուբլի արծ. (300 ռ.)։

14. Այրի կնոջ Մարիամու Բուդաղեանց երկու հարիւր ռուբ. արծ. (200 ռ.)։

Երրորդ, ոչ ոք յեղբարց և կամ յորդւոց իմոց իշխեսցէ վէճ յարուցանել և կամ հակառակիլ այսմ կտակի իմոյ, որ պարտ է կատարել ամենայն սրբութեամբ զկնի փոխելոյն իմոյ ասոի առ Աստուած, որում փառք յաւիտեանս ամէն։

Զայս կտակ արարեալ ըստ կատարեալ բանականութեան, ըստ առողջ մտաց և դատողութեան իմոյ՝ ստորագրեմ սեպհական ձեռամբ իմով յերեքն Ապրելի հազար ութն հարիւր ութսուն և հինգ ամի. ի Բագու։

Թադէոս աւագ քահանայ Բուդաղեանց։

Այն կոակիս վկայեմ Համբարձում Բէգ Իւզբաշեանց։
« « « Մինաս Մելիքեանց։
« « « Համբարձում Տէր Աստուածատրեանց։
Զայս կոակ ըստ բանից կտակարար Թադէոս աւագ քահանայի Բուդաղեանց յօրինեալ պարզագրեցի Խորէն քահանայ Միրզաբէգեանց»։

Կովկասու քաղաքական մասին կառավարչապետի յանուն Ամենապատիւ Նախագահի Սինոդի Սրբոյ Էջմիածնի Տ. Մկրտիչ Սրբազան Արքեպիսկոպոսի ուղղեալ յ3-ն ամսոյս № 5639 գրութեան ի կատարումն՝ արտատպում ենք «Նոր Դար» լրագրի 41 համարում տպած Ռուս Կովկազ լրագրի յօդուածի թարգմանութիւնը Հայ Հոգևոր դպրոցների մասին՝ որի առթիւ գրուած է Արարատի Մարտ ամսատետրակում։

«Ներկայումս տէրութեան կարգադրութեամբ փակվում են բոլոր այն հայոց ծխական ուսումնարանները, որոնց վարչութիւնը չէ ուզում կատարել այդ ուսումնարանների համար տէրութիւնից դրուած կանոնները։ Որովհետև այս տեսակ ուսումնարանների փակուելու առթիւ հասարակութեան մէջ դիտմամբ տարածվում են անճիշդ լուրեր, ուստի հետևեալ ծանուցումը տպվում է պարզելու ներկայ հանգամանքը և ցոյց տալու իսկական պատճառները, որոնք ստիպեցին տէրութեան դիմելու վերոգրեալ ցաւալի միջոցին։

1873 թ. նոյեմբերի 22ին Բարձրագոյն հաստատուած Պետական խորհրդարանի կարծիքով՝ Կովկասում և Անդրկովկասում ուսումնարանական մասի կազմակերպութեան համար կարգադրուած է, որ բոլոր տէրութենական գաւառական և սկզբնական ուսումնարանների, նաև հասարակական և մասնաւոր դպրոցների կառավարութիւնը, նոյնպէս այլազգաւան ծխական դպրոցների վերայ հսկողութիւնը յանձնուին ժողովրդական ուսումնարանների վերատեսուչներին և տեսուչներին։ Սորա հետ յիշեալ բոլոր ուսումնարանների վերայպէտք է տարածուին Կայսերութեան մէջ ներգործող այն օրէնքները, որ պարտաւորացնում են աւանդել ռուսաց լեզուն բոլոր ուսումնարաններում և ռուսաց պատմութիւնն ու Ռուսաց Կայսերութեան աշխարհագրութիւնը այն տեղերում, ուր ուսուցանում են առհասարակ պատմութիւն և աշխարհագրութիւն։ Այս Բարձրագոյն հրամանը կատարելու միջոցին առաջ եկան մի քանի թիւրիմացութիւններ հայ լուսաւորչական բարձր հոգևոր իշխանութեան և Կովկասի գլխաւոր վարչութեան մէջ։ Ապագայում այս թիւրիմացութիւնների առաջն առնելու համար ներքին գործոց նախարարի ամե-